

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест "Соціально-психологічний клімат в групі"

Будь-ласка, оцініть, як проявляються перераховані нижче властивості психологічного клімату у вашій групі (таблиця), виставивши ту оцінку, яка, на Вашу думку, відповідає істині.

Шкала оцінювання властивостей психологічного клімату:

3 – властивість проявляється в групі завжди;

2 – властивість виявляється в більшості випадків;

1 – властивість виявляється нерідко;

0 – виявляються в однаковій мірі і та, й інша властивості.

Таблиця. Властивості психологічного клімату групи

Властивості психологічного клімату (А)	Оцінка	Властивості психологічного клімату (В)
1. Переважає бадьорий, життєрадісний настрій	3 2 1 0 1 2 3	Переважає пригнічений, песимістичний настрій
2. Доброзичливість у відносинах, взаємні симпатії	3 2 1 0 1 2 3	Конфліктність у відносинах, антипатії
3. У відносинах між угрупованнями всередині вашої групи є взаємна повага, розуміння	3 2 1 0 1 2 3	Угруповання конфліктують між собою
4. Членам групи подобається разом проводити час, брати участь у спільній діяльності	3 2 1 0 1 2 3	Члени групи байдужі до більш тісного спілкування, проявляють негативне ставлення до спільної діяльності
5. Успіхи або невдачі товаришів викликають співпереживання, відверту співучасть усіх членів групи	3 2 1 0 1 2 3	Успіхи або невдачі товаришів залишають байдужими інших або викликають заздрість, злорадність
6. У групі з повагою ставляться до думок один одного	3 2 1 0 1 2 3	Кожний вважає свою думку головною і нетерпимий до думки товаришів
7. Досягнення і невдачі групи переживаються як власні	3 2 1 0 1 2 3	У важкі дні у групі панують розгубленість, сварки, взаємні звинувачення
8. У важкі для групи дні відбувається емоційне єднання, "один за всіх і всі за одного"	3 2 1 0 1 2 3	У важкі дні у групі панують розгубленість, сварки, взаємні звинувачення
9. Почуття гордості за групу, якщо її відзначає керівництво	3 2 1 0 1 2 3	До похвал і заохочень групи її члени ставляться з байдужістю
10. Група активна, повна енергії	3 2 1 0 1 2 3	Група інертна, пасивна
11. Доброзичливо та зі співучастью ставляться до новачків, допомагають їм освоїтися в колективі	3 2 1 0 1 2 3	Новачки почувають себе чужими, до них часто виявляють ворожість
12. У групі справедливе ставлення до всіх членів, підтримують слабких, виступають на їх захист	3 2 1 0 1 2 3	Група помітно розділяється на "привілейованих" і "принижених", існує зневажливе ставлення до слабких
13. Спільні справи захоплюють усіх, є велике бажання працювати колективно	3 2 1 0 1 2 3	Групу неможливо "підняти" на спільну справу, кожен думає про власні інтереси

2. Визначити загальний рівень Вашої оцінки психологічного клімату (С), склавши оцінки лівої сторони від нуля – сума А, правої сторони – сума В та знайшовши різницю: $C = A - B$.

Примітка. Розрахувати середньогрупову оцінку психологічного клімату за окремою методикою.

Оцінна шкала

Якщо С дорівнює нулю або є величиною від'ємною, то можемо говорити про несприятливий психологічний клімат з погляду даного індивіда. Якщо С – величина додатна, то можемо говорити про сприятливий психологічний клімат.

Додаток Б
Діагностика рівня соціальної фрустрації л. І. Вассермана
(модифікація В. В. Бойка)

Методика фіксує ступінь невдоволення соціальними досягненнями в основних аспектах життєдіяльності. Досліджуваному пропонується відповісти на запитання „Чи задоволені Ви”:

1. Своєю освітою?
2. Взаємовідносинами з колегами по роботі (навчанню)?
3. Взаємовідносинами з адміністрацією?
4. Взаємовідносинами з суб'єктами своєї професійної діяльності (навчання)?
5. Змістом своєї роботи (навчання)?
6. Умовами навчання?
7. Своїм положенням в суспільстві?
8. Матеріальним становищем?
9. Житлово-побутовими умовами?
10. Відносинами із своїм хлопцем (дівчиною)?
11. Відносинами з дітьми?
12. Відносинами з батьками?
13. Станом речей в суспільстві (державі)?
14. Відносинами з друзями, знайомими?
15. Сферою послуг та побутового обслуговування?
16. Сферою медичного обслуговування?
17. Використанням свого вільного часу?
18. Можливістю проводити канікули?
19. Можливістю вибору місця роботи?
20. Своїм образом життя в цілому?

По кожному пункту обчислювався показник рівня фрустрованості, який може варуватись від 0 до 4 балів. Кожному варіанту відповіді присвоюються бали: повністю задоволений – 0, скоріше задоволений – 1, важко відповісти – 2, скоріше незадоволений – 3, повністю не задоволений – 4. Висновки про рівні соціальної фрустрованості виводяться з урахуванням середнього балу за кожним з пунктів. Чим вищим є бал, тим вищим є й рівень соціальної фрустрованості особи:

- 3,5-4 бали – дуже високий рівень соціальної фрустрованості;
- 3,0-3,4 – підвищений рівень фрустрованості;
- 2,5-2,9 – помірний рівень фрустрованості;
- 2,0-2,4 – невизначений рівень фрустрованості;
- 1,5-1,9 – знижений рівень фрустрованості;
- 0,5-1,4 – дуже низький рівень;
- 0-0,5 – відсутність (майже відсутність) фрустрованості.

Додаток В
Тест-опитувальник
Фурмана А.В. «Наскільки ти адаптований до життя?»

Інструкція

Любий друже! Прочитай уважно запитання, що подані зліва, і постав навпроти нього знак “+” справа залежно від того, яке місце в твоєму житті сьогодні посідають люди, організації, події, заняття. Опитувальник допоможе визначити рівень твоєї адаптованості до життя, ступінь гармонійності у взаєминах з оточенням.

БЛАНК
ТЕСТУ-ОПИТУВАЛЬНИКА ФУРМАНА А.В.
“НАСКІЛЬКИ ТИ АДАПТОВАНИЙ ДО ЖИТТЯ”

Прізвище, ім'я _____

Вік (років) _____ *Навчальна група* _____

Факультет _____

Дата заповнення _____

№ п/п	Спробуй реально поглянути на свої взаємини з навколишнім світом та оцінити за п'ятибальною шкалою своє ставлення до:	Дуже позитивне	Позитивне	Нейтральне, невизначене, ніяке	Негативне	Украй негативно
	I. НАВЧАННЯ					
1	Колег-студентів					
2	Викладачів					
3	Деканату					
4	Норм, прав та обов'язків студента					
5	Університету та його вимог в цілому					
	II. СІМ'Я					
6	Батька					
7	Матері					
8	Брата, Сестри					
9	Близьких родичів					
	III. ВУЛИЦІ					
10	Найближчих Друзів					
11	Знайомих, Товаришів					
12	Подруг твоєї дівчини, або друзів твого хлопця					
13	Сусідів					
	IV. ВЛАСНЕ Я					
14	Своєї поведінки, свої учинків					
15	Внутрішнього Я: Я-образу чи Я-концепції					
	БАЛИ					
	ВСЬОГО БАЛІВ					

КЛЮЧ ДО ТЕСТУ-ОПИТУВАЛЬНИКА

За пропонованою автором тесту шкалою ставлень відповіді оцінюються так:

“дуже позитивне” – 5 балів,

“позитивне” – 4 бали,

“нейтральне” і за відсутності самооцінки – 0 балів,

“негативне” – -4 бали,

“вкрай негативне” – -5 балів.

Додаток Г

Соціометрія Дж. Морено

Знання соціального статусу члена групи, становище кожного учня в системі міжособистісних стосунків вкрай важливі при аналізі конфліктних ситуацій, організації індивідуальної виховної роботи. Для їх дослідження використовується соціометрична методика.

Термін "**Соціометрія**" означає вимір міжособистісних стосунків у групі, душевного стану людини в колективі. Основоположник соціометрії відомий американський психіатр і соціальний психолог Дж. Морено.

За допомогою соціометрії ми визначаємо угруповання і мікрогрупи в колективі, можемо судити про соціально-психологічну сумісність членів конкретної групи чи в класі в цілому, виявлення "зірок", "лідерів", дітей самотніх чи відкинутих, комунікабельних, популярних в класі, товариських і, навпаки, тих, в кого є труднощі в спілкуванні.

Класний керівник пропонує учням відповіді на 4 запитання:

"Кого б ти запросив на свій день народження?".

"Кого б ти не запрошував до себе на день народження?".

"Кого б ти взяв з собою на навчання в американський коледж?".

"Кого б ти не взяв з собою вчитись в інший клас?".

Учні повинні в правому верхньому куті чистого листа паперу написати своє прізвище, а посередині під номерами запитань - прізвища вибраних учнів. Результати опитування з кожного листка класний керівник заносить на матрицю (де список учнів і "+" по 1 і 3 питанню, а по 2 і 4 питанню) - "навпроти вибраних прізвищ").

Дуже великий вплив на колектив справляють "лідери" і "зірки". Добре, якщо учні з високим соціальним статусом допомагають вчителю і є позитивно спрямованими. Якщо ж вони є учнями негативного спрямування, то вчитель має продумати стратегію і тактику взаємодії з ними з врахуванням їх статусу.

Для виявлення мікрогруп, угруповань і вивчення міжособистісних стосунків необхідно зробити аналіз по взаємних виборах.

Соціометрія може мати такі цілі:

1. вибір рівня згуртованості чи не згуртованості в групі;

2. авторитет членів групи за ознаками симпатій-антипатій;

3. визначення згрупувань і мікрогруп з своїми лідерами.

Підсумки соціометричних досліджень бажано обговорити на психолого-педагогічному консиліумі чи індивідуально з класним керівником.

Орієнтовні питання для проведення соціометричного дослідження:

1. *Якби тебе переводили в іншу школу, кого з своїх однокласників ти взяв би з собою?*

2. *Кого б ти не запросив на свій день народження?*

3. *До кого з однокласників ти б звернувся за підтримкою у важку хвилину?*

4. *Хто з ровесників у класі не хоче з тобою дружити?*

Разом з офіційною структурою спілкування, яка відтворює обов'язкову сторону людських стосунків, у будь-якій соціальній групі завжди є психологічна структура неофіційного чи неформального порядку, яка формується як система міжособистісних стосунків, симпатій і антипатій. Особливості такої структури залежать від ціннісних орієнтацій учнів, їх сприйняття і розуміння один одного, взаємооцінок та самооцінок. Як правило, неформальних структур у класі виникає декілька, наприклад, взаємопідтримки, взаємовпливу, популярності, престижу, лідерства та ін.

Нас цікавлять неформальні лідери, психологічна атмосфера в класі і мікрогрупах.

Соціометрична процедура.

Соціометрія проводиться в 2-х формах: не параметрична (без обмеження числа виборів у класі); параметрична (з обмеженим числом виборів). Проводиться попередня бесіда про дружбу.

Додаток Д

Анкета-опитувальник вивчення ставлення і характеру запиту учасників освітнього процесу до діяльності психологічної служби ВНЗ.

Інструкція: Шановні колеги! Ми просимо Вас відповісти на запитання анкети.

Постарайтеся відповісти на них якомога повніше адже Ваша думка є доволі цінною для оптимізації роботи психологічної служби нашого університету. Відзначте обраний Вами варіант (и) відповідь (і) «галочкою» (підкресліть) або впишіть відповіді у вільні рядки. Анкета анонімна, результати будуть використані в узагальненому вигляді. Заздалегідь дякуємо за співпрацю!

1. Чи користувалися Ви коли-небудь послугами психологів?
 - а) взагалі ніколи не користувався;
 - б) так, кілька разів було;
 - в) користувався один раз;
 - г) інше.
2. Як Ви вважаєте, чи можуть люди, звертаючись до професійних психологів, довіряти їм і розраховувати на те, що це принесе користь?
 - а) так, професійні психологи заслуговують довіри і, можливо, звернення до них приносить користь;
 - б) психологам не варто довіряти, а звернення до них марна трата часу;
 - в) важко відповісти;
 - г) інше.
3. Для вирішення своїх особистих питань Ви б звернулися до психолога?
 - а) так;
 - б) можливо;
 - в) швидше за все ні;
 - г) ні;
 - д) важко відповісти;
 - е) інше.
4. Чи знаєте Ви про існування психологічної служби в нашому університеті?
 - а) так;
 - б) щось чув;
 - в) ні.
5. Чи знаєте Ви де розташовується кабінет психолога в ТНЕУ?
 - а) так;
 - б) приблизно;
 - в) немає.
6. Чи чули що-небудь про заходи, які проводить психологічна служба у ВНЗ?
 - а) так;
 - б) щось чув;
 - в) ні.
7. Чи потрібна, на Вашу думку, психологічна служба в нашому університеті?
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) важко відповісти.
8. Для чого потрібна (або чому не потрібна) психологічна служба у ВНЗ?
9. Як Ви вважаєте, з якими проблемами, питаннями (пов'язаними і не пов'язаними з навчанням у ВНЗ) студенти могли б звернутися до психолога?

(Перерахуйте їх):
10. Які форми роботи студентів з психологом Ви вважаєте найбільш оптимальними в умовах університету?
 - а) індивідуальні форми роботи (консультації, бесіди);

б) групові форми роботи (тренінги, семінари, лекції, бесіди);

в) інше.

11. Для вирішення своїх особистих питань Ви б звернулися в психологічну службу ВНЗ?

а) так;

б) можливо;

в) швидше за все ні;

г) ні;

д) важко відповісти;

е) інше.

12. Будь ласка, висловіть свої пропозиції щодо змісту і форм роботи психологічної служби нашого університету:

Дякуємо за участь!

Додаток Е

Анкета-опитувальник мотивів вибору навчального закладу, спеціальності та потреби у психологічній підтримці абітурієнтів на етапі вибору професії (анкета для абітурієнтів).

Інструкція: Шановні колеги! Ми просимо Вас відповісти на запитання анкети.

Постарайтеся відповісти на них якомога повніше адже Ваша думка є доволі цінною для оптимізації роботи психологічної служби нашого університету. Відзначте обраний Вами варіант (и) відповідь (і) «галочкою» (підкресліть) або впишіть відповіді у вільні рядки. Анкета анонімна, результати будуть використані в узагальненому вигляді. Заздалегідь дякуємо за співпрацю!

1. Чи користувалися Ви коли-небудь послугами психологів (у школі; в центрах профорієнтації)?

- а) взагалі ніколи не користувався;
- б) так, кілька разів, було;
- в) користувався один раз;
- г) інше

2. Чи проводилися заходи з профорієнтації у вашій школі? Якщо так, то як часто?

- а) раз на місяць;
- б) раз на рік;
- в) рідше ніж раз на рік;
- г) ніколи не проводилася;
- д) інше.

3. Які форми профорієнтаційної роботи проводились у вашій школі?

а) професійне тестування (діагностика професійної спрямованості; інтересів; здібностей);

б) професійне консультування (допомога у виборі професії; з урахуванням індивідуальних особливостей особистості);

в) професійне просвітництво (інформація про навчальні заклади, спеціальності, зустрічі з представниками навчальних закладів; екскурсії до навчальних закладів та ін.);

г) професійно-спрямоване навчання (профільні класи, початкова професійна підготовка).

4. Який фактор найсильніше вплинув на Ваш вибір спеціальності:

- а) думка батьків;
- б) сімейні традиції або приклад значимої людини;
- в) престижність даної професії; високий зарібок;
- г) затребуваність даної професії на ринку праці;
- д) порада знайомих, друзів;
- е) вступаю "за компанію";
- ж) бажання отримати диплом про вищу освіту;
- з) інтерес, схильності до цієї професії;
- і) хороша успішність у школі з основних предметів;
- к) інше
- л) важко відповісти.

5. Що вплинуло на Ваш вибір саме цього ВНЗ:

- а) територіальне розташування;
- б) престиж;
- в) диплом державного зразка;
- г) гарантоване працевлаштування після закінчення;

- д) вибираю той ВНЗ, куди буде простіше вступити;
 - е) висока якість навчання;
 - ж) схвальні відгуки про ВНЗ старших друзів, знайомих, батьків;
 - з) інше.
6. Чи впевнені Ви в правильності вибору майбутньої професії?
- а) повністю впевнений;
 - б) важко відповісти;
 - в) ні, не впевнений.
7. Чи маєте Ви чітке уявлення про те, в чому полягатиме Ваша майбутня робота?
- а) цілком правильно;
 - б) частково вірно;
 - в) не вірно.
8. Чи потрібна Вам зараз допомога у виборі професії, яку можуть надати психологи ВНЗ?
- а) так, потрібна;
 - б) важко відповісти;
 - в) ні, не потрібна.
9. Яку інформацію ви хотіли б отримати в психологічній службі ВНЗ?
(Можливо вибрати кілька варіантів)
- а) як точніше визначити свої здібності (що я можу) і в якій професії їх можна виявити;
 - б) як точніше визначити свої інтереси (що мені подобається) і в якій професії їх можна проявити;
 - в) які професії користуються попитом на ринку праці;
 - г) які спеціальності існують в даному вузі і їх особливості;
 - д) як визначити, чи підходить мені обрана професія;
 - е) специфіка навчання в даному університеті;
 - ж) інше.

Дякуємо за участь!

Етичний кодекс психолога

1. Відповідальність

1.1. Психологи несуть особисту відповідальність за свою роботу.

1.2. Психологи зобов'язані всіляко запобігати і не допускати антигуманних наслідків у своїй професійній діяльності.

1.3. Психологи повинні утримуватися від будь-яких дій чи заяв, що загрожують недоторканості особи; не мають права використовувати свої знання і становище з метою приниження людської гідності, пригнічування особистості або маніпулювання нею; несуть відповідальність за додержання пріоритету інтересів людини.

1.4. На психологів покладається відповідальність за надійність використовуваних методів та програмного забезпечення, валідність обробки даних досліджень, у тому числі і тих, які проводяться з використанням комп'ютерних технологій.

1.5. Психологи застосовують лише ті знання, якими вони володіють відповідно до своєї кваліфікації, повноважень, соціального статусу.

II. Компетентність

2. 1. Психологи постійно поповнюють свої знання про нові наукові досягнення в галузі їхньої діяльності, беруться за розв'язання тільки тих завдань, які належать до сфери їх компетенції. У разі неспроможності завдання психологи передають його іншому досвідченому фахівцеві або допомагають людині, яка звернулася за підтримкою, налагодити контакт з професіоналами, що можуть надати адекватну допомогу.

2.2. Психологи не застосовують методів і процедур, не апробованих центральними органами Товариства психологів України. У тих випадках, коли психологічні методики ще апробуються (з дозволу контрольних органів Товариства психологів), проводять експеримент з обмеженим контингентом досліджуваних, попереджають їх про застосування неперевірених методів або про свій недостатній рівень оволодіння ними.

2.3. Психолог публікує під своїм ім'ям лише ту працю, яка повністю виконана ним самим або вносить істотний власний внесок; недопустима публікація з метою особистої матеріальної вигоди, недостатньо підготовлених праць, невалідизованих методик. Психолог не може виконувати практичної роботи, не маючи належної кваліфікації та досвіду.

2.4. Психолог прагне до адекватних знань про свої індивідуальні якості та особливості визначення меж власних професійних можливостей. Особистісні психологічні проблеми (які негативно впливають на якість виконання обов'язків) можуть бути показником професійної непридатності і мають якомога швидше коригуватись та розв'язуватись.

III. Захист інтересів клієнта.

3.1. Психологи суворо додержуються принципу добровільної участі клієнта в обстеженнях. Під час роботи з дітьми, пацієнтами з тяжкими розладами (тобто в крайніх випадках) допускаються відхилення від принципу добровільності, але в межах законодавчих норм. Обов'язком психолога є намагання налагодити з клієнтом співробітництво.

3.2. Психологи, вступаючи у контакт з особами, для яких він є обов'язково-примусовим (наприклад, у разі проведення психологічної експертизи), не мають права змушувати клієнта повідомляти відомості поза його волею, не можуть вживати примусових заходів для одержання даних, крім випадків, коли така інформація сприятиме безпеці навколишніх або самого клієнта.

3.3. Психологи не беруть участі в діях, спрямованих проти свободи особи, вони не мають права змушувати клієнта розповідати про свою життєву філософію, політичні, релігійні чи етичні переконання, не повинні вимагати відмовитися від них.

3.4. Психологи беруть на себе професійну відповідальність за кваліфіковане обстеження, консультування, лікування, домовляються про терміни завершення своєї діяльності або доцільність направлення клієнта до іншого компетентного спеціаліста. Відповідальність із психолога знімається, якщо він упевнився, що інший спеціаліст узяв відповідальність за клієнта на себе.

3.5. Психологи не мають матеріальних або особистих привілеїв, не можуть використовувати свої знання і становище, довірливе ставлення і залежність клієнта у власних корисливих інтересах. У випадках, коли послуги є платними, про фінансові умови домовляються заздалегідь; не встановлюється додаткова оплата за консультації і не береться плата з тих, кого психолог навчає або збирається екзаменувати. Якщо клієнт може отримати психологічну допомогу безкоштовно або меншим коштом в іншого фахівця, то психолог інформує про це клієнта.

3.6. Психолог уникає встановлення неофіційних взаємин з клієнтом, якщо це може стати на перешкоді проведенню діагностичної, консультаційної та корекційної роботи з ним. Між психологом і клієнтом не повинно бути статевої близькості.

3.7. Психолог має право вирішувати, на якому етапі консультування або лікування можна дати об'єктивний професійний висновок, а у випадках, коли він не може діяти в інтересах клієнта, роз'яснює йому і батькам (опікунам) реальний стан справ.

3.8. Висновок за результатами проведеного обстеження чи лікування робить сам психолог, він не може перекладати це на інших. Психолог повинен чітко і однозначно формулювати висновок так, щоб його можна було правильно зрозуміти і використати отримані дані на користь клієнта.

3.9. Психолог не робить висновків і не дає порад, не маючи достовірних знань про клієнта або ситуацію, в якій він перебуває. У звіті психолога має міститися лише необхідна і водночас достатня, що відзначається цілковитою надійністю результатів, інформація для розв'язання поставленого завдання, повинні вказуватися межі здійснюваних досліджень, характер виявлених симптомів – постійний чи тимчасовий.

3.10. Психолог у доступній формі повідомляє обстежуваному про діагноз і методи та засоби допомоги. При цьому він зобов'язаний обачливо і обережно висловлюватися щодо виявлених патологій у психічному стані клієнта. Психолог попереджає про те, хто і для чого може використати ці дані, які офіційні рішення можуть бути винесені на підставі висновку.

3.11. Психолог уповноважений особисто запобігати некоректному і неетичному використанню результатів досліджень і повинен виконувати цей обов'язок незалежно від посадової субординації.

IV. Конфіденційність.

4.1. Психолог зобов'язаний додержуватися конфіденційності у всьому, що стосується взаємин з клієнтом, його особистого життя, життєвих обставин. Виняток становлять випадки, коли виявлені симптоми є небезпечними для клієнта та інших людей, і психолог зобов'язаний поінформувати тих, хто може надати кваліфіковану допомогу. Конфіденційності можна не додержуватись, якщо клієнт просить або згоджується, аби в його інтересах інформацію було передано іншій особі.

4.2. Психолог не збирає додаткових відомостей про обстежуваного без його згоди, задовольняється лише тією інформацією, яка потрібна для виконання професійного завдання. Запис, фотографування і занесення інформації до комп'ютерних банків даних здійснюються лише за згодою учасників.

4.3. Психолог зобов'язаний оберегти професійну таємницю, не поширювати відомостей, отриманих у процесі діагностичної і корекційної роботи, додержуватись анонімності імені клієнта. Для демонстрації і прослуховування будь-яких матеріалів потрібний письмовий дозвіл людини, за чією згодою вони були записані; на вимогу клієнта матеріали негайно знищуються.

4.4 Документація роботи психологів повинна вміщувати лише професійно необхідні матеріали. До цих матеріалів, пов'язаних з конфіденційним змістом діяльності психологів, має виключатися доступ сторонніх осіб. У випадках, коли психологи звертаються за допомогою до інших фахівців, потрібно спеціально ознайомити їх з питаннями, що стосуються умов і терміну зберігання таких матеріалів, а також обмежень у використанні інформації про клієнта, і попередити про міру відповідальності за недодержання конфіденційності.

4.5. Якщо психолог не в змозі надалі виконувати свої функції, він з'ясовує, чи потрібно зберігати матеріали (також інформацію, занесену до комп'ютера). У разі потреби психолог повинен передати виконання покладених на нього функцій іншому фахівцеві.

4.6. Психолог інформує клієнтів про правила додержання конфіденційності. Смерть або зникнення обстежуваного не звільняє психолога від необхідності зберігати професійну таємницю.

4.7. Психолог не передає методичних матеріалів особам, що не уповноважені здійснювати психологічну діяльність; не розкриває сутіпризначення конкретної методики (за винятком доступних роз'яснень правоохоронним і судовим органам).

V. Етичні правила психологічних досліджень.

5.1. Планування психологічних досліджень передбачає дотримання таких умов: визначення об'єкта дослідження, чітке й однозначне формулювання його мети і завдань, встановлення контингенту обстежуваних, прогнозування можливості використання одержаних результатів (наприклад, оцінювання перспективи професійної успішності, формування спільного колективу). Психолог самостійно вибирає методи роботи, керуючись при цьому вимогами ефективності та наукової обґрунтованості.

5.2. Психолог забезпечує цілковиту надійність результатів, відповідає за рішення, які приймають офіційні особи на основі його висновків та рекомендацій, запобігає можливим помилкам у діяльності непрофесіоналів, котрі допомагають у роботі, але не ознайомлені з вимогами, що стосуються обмежень у використанні інформації про досліджувані. Психолог несе відповідальність за правильне і доступне роз'яснення суті застосовуваних психологічних методів, а також за можливі антигуманні наслідки. Щодо психолога використовується принцип, аналогічний презумпції невинності. Вина психолога в порушенні етичного кодексу повинна бути доведена Комісією з етики Товариства психологів України.

5.3. Психолог зводить до мінімуму ризик ненавмисного негативного впливу на тих, хто бере участь в експерименті. Коли очікується, що дослідження або лікування може викликати у клієнта психогенну реакцію, психолог повинен отримати дозвіл на проведення роботи з ним Комісії з етики. Якщо умови експерименту потребують необізнаності досліджуваних з його суттю і результатами, психолог має пересвідчитися в тому, що це не завдасть шкоди жодному з учасників дослідження. Такі відомості можуть бути розкриті після завершення експериментальної програми.

5.4. Психолог заздалегідь інформує клієнтів про право відмовитись від участі в дослідженні. Коли ж попри це вони дають згоду взяти участь в експерименті, психолог має вереконатися в тому, що таке рішення прийняте незалежно від нього або інших осіб (наприклад, батьків, піклувальників, які наполягають пройти обстеження).

VI. Кваліфікована пропаганда психології.

6.1. Психологи інформують науковців, учителів, лікарів, широку громадськість про свою галузь діяльності на основі об'єктивних, точних даних таким чином, щоб не дискредитувати професію психолога і психологію як науково-практичний комплекс.

6.2. Психолог не виступає з публічними заявами для реклами або самореклами. Вміщуючи у засобах масової інформації оголошення про надання психологічних послуг населенню, повідомляє лише своє ім'я, адресу, номер телефону, професію, кваліфікацію, науковий ступінь, галузь психології, години прийому. У рекламному

проспекті не може йтися про суми гонорару, не даються гарантії, не перелічуються здобутки й успішні випадки лікування, консультування, експертизи. Оголошення мають містити інформацію про мету курсів, а не обіцянки стосовно досягнення специфічних результатів. Психолог повинен брати професійну участь у навчальних програмах для населення, лише за умови, якщо вони виключають сумнівні методи і неефективні процедури.

6.3. Поради психолога у засобах масової інформації мають подаватися в узагальненій формі, без посилань на конкретні факти і ситуації, щоб не допустити розголошення конфіденційної інформації.

6.4. Усні виступи, друковані матеріали, аудіовізуальна та інші публікації, в яких наводяться з ілюстративною метою клінічні випадки, повинні виключати ідентифікування особи, групи чи організації. Методики публікуються лише у формі, яка дає змогу зберегти їх валідність та надійність.

VII. Професійна кооперація.

7.1 Психолог, ведучи професійну дискусію, не повинен дискредитувати колег або представників інших професій, які використовують ті самі або інші наукові методи. Він має виявляти повагу до наукових шкіл і напрямів. Психолог цінує професійну компетентність, високу культуру та ерудицію, відповідальне ставлення до справи колег та представників інших професій. Якщо ж психолог виявить ненауковість чи неетичність у професійній діяльності колеги, він повинен сприяти виправленню ситуації. У разі неуспіху цих зусиль психолог може виступити з об'єктивною, аргументованою критикою роботи колеги в психологічному співтоваристві. У тих же випадках, коли критика виявляється суб'єктивною, упередженою, член Товариства має право звернутися до Комісії з етики, висновок якої може використати для спростування несправедливих оцінок чи критики.

7.2. Психолог не може застосовувати маніпулятивні методи для здобуття прихильності, привернення на свій бік клієнтури, не повинен намагатися стати монополістом у своїй галузі. Про досягнуті результати в теоретичній і практичній психології він зобов'язаний інформувати психологічну громадськість, ділитися набутиим під час своєї професійної діяльності досвідом.

7.3. Розв'язуючи конкретні завдання обстеження, консультування і лікування людей, психолог вирішує, чи може він використати знання, технічні й адміністративні можливості інших фахівців на благо клієнта та за згодою клієнта вступити в контакт з ними, зокрема особами, які лікують або лікували його раніше. Психолог бере відповідальсьг за клієнта лише переконавшись, що той не має клієнтурних стосунків з іншими психологами.

7.4. Психолог забезпечує персонал адекватною інформацією про клієнтів, які користуються його послугами, передає у розпорядження колег тільки надійні й валідизовані психологічні методи, технічний інструментарій і відкриття. Всі професійні взаємовідноси будуються на основі закону про авторські права.

7.5. У вирішенні спірних питань психолог акерується положеннями даного Етичного кодексу. Арбітром може бути комісія з етики Товариства психологів України.

7.6. За порушення чинного законодавства, Статуту Товариства та Етичного кодексу на психолога можуть бути накладені Комісією з етики такі стягнення:

- попередження;
- догана;
- виключення з членів Товариства.

У разі виявлення порушень психологами, які не є членами Товариства, Комісія з етики звертається до інших громадських організацій чи державних установ з тим, щоб вони вжили необхідних заходів до винного.

7.7. Рішення Комісії з етики може бути скасоване Президією або З'їздом Товариства психологів.